

Irodalom.

BALLA IGNÁC ÉS KÖNYVEI.

Fogott volna-e fegyvert Byron lord a görög szabadságért, ha a görög föld tömérdek szépsége és csodálatos mithológiája úgy bele nem égett volna költői lelkébe? Ez a kérdés jut az eszembe és variálódik Balla Ignácra fordítva, mikor ennek *Kámeák* címe alatt összegyűjtött olasz novelláit olvasgatom. Kétségtelen, vannak szépségek, melyeket a fantázia úgy fölszív, hogy szinte galvanoplasztikai erővel vésődnek beléje és végigkísérik minden szárnyaláson. Balla Ignác az olasz föld rajongója. Örök nyarának, tűzhányóinak, műkincseinek, narancsligeteinek, szilaj folyóinak és komor bérceinek a képe, barkarofáinak mélabús melódiája s gazdag történelmének megragadó emléke uralkodik fantáziáján és talán még a szíve érzésein is.

Ha valami olyan élelmes iparosa volna a művészetnek, aki csak nyegle hivalkodásból, vagy üzleti haszonért forgatja mesemondó tollát, talán, sőt valószínűleg akkor is kedves szórakozásul olvasnám el az írásait, de alkalmasint elraktároznam az emlékemben, mint a szép májusi estéket, melyek tavaszi illata melletttem elsuhan. Azonban Balla Ignác nem az a könnyű májusi szellő, amelyik elszáll, mint az aranyfüst a karácsonyfáról, nyom nélkül. Nem. Balla Ignác a legkomolyabb és a legsúlyosabb költői talentumok közül való, akif nemcsak érdemes figyelemmel kíséreni, amint költői pályáján fölfelé halad, de akivel az irodalomnak számot kell vetnie, mert máris a kincstárába tartozik.

Évekkel ezelőtt *Hét* című verseskönyvével ragadott meg legelőször. Meglepett képeinek forró levegője, eleven, tarka színe, melyben éppoly fókéletes volt a harmónia, mint melódiáiban. Az *Itália-imádó* szenvedelmes hangján írta már ezt is, az olasz föld dicsőítésére, melybe azonban még szülőföldje, a magyar

Alföld szeretetét is, tán akaratlanul beleszötte. De aztán később már tisztán az olasz hatások szüntelenül izzó termései a fordításai, melyekben *D'Annuncio*, *Neera* és *Vetteda* novelláit ültette át a magyar irodalomba s *A nagy háború* című fantasztikus regénye, melyben ugyancsak haloványan, majdnem művészi erőszakkal olvasztja össze a magyar lelket az olasszal. S ugyanez a sajátos báj jellemzi *A hét hid városa* című gyönyörű verses könyvét is, melyről valamikor még sokat fogunk beszélni a magyar irodalom krónikásai. *A hét hid városa* tulajdonképen Budapest volna, de a csapongásban, mellyel Budapest hidjai körül kóborol, minduntalan előtörnek Róma, Firenze és Nápoly olasz szépségei és szerelmes lángolásai, melyek, attól tartok, a Balla költészetét sohasem is fogják elhagyni. A *tolvaj*, *Nyári zivatar* az *Ádrián*, *A genovai Campo Santo*-ban és a *Hetediziglen* című hatalmas poémák, mind, valamennyien ennek a lángnak a tűzében születtek s azok adják meg voltaképp *A hét hid városa* című könyv karakterét is.

Most itt vannak a *Kámeák*. Színes, művészi faragott kövek, nem könnyű, porlékony grafitok, hanem a gyémánt és smaragd tűzével, színével játszó szerelmes históriák. Mind a huszonegy novella, ami benne van, olasz téma, olasz mese és olasz hevülés. S mintha az érzés ihlete vezetné az író tollát, még elbeszélő módján is valami kedves idegenszerűség látszik, mintha csak Boccaccio fürge zsenije uralkodnék rajta, anélkül, hogy ennek sokszor durva, de mindig szilaj erotikumát Balla még csak ismerné is. Nekem úgy tetszik, mintha szobrokat látnék. Kemény drágakő-szobrokat, amik lángolnak, fénylenek és hevítenek s amiknek a tűzében az író lelkének mély rajongása sugározza széjjel *Itália* örök szerelmét. Nem is tudnék a huszonegyből különösebben ki-

szakítani egyet sem, a levegője, a forrósága, a színessége, meséje, elevenisége, szóval: a lelke olyannyira ugyanegy valamennyinek.

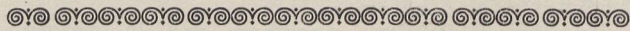
Nem tartozom azok közé, akik a kritika hatalmára és jelentőségére vakon esküsznek. Sőt ezt a dogmát általában együgyűnek és avultnak tartom. Az igazi író nem szorúl kritikára, annak alkotó talentuma, még öntudatlanságában is az Örökszép szent varázsa alatt dolgozik s azt a kritika boncoló kése nem cizellálja, hanem profanizálja. Épp ezért, nem szeretném a Balla művészi szépségeit kritikai megjegyzésekkel megbántani. Sokkal többre becsülöm őket, semhogy változtatnivalót akarnék rajtuk felkutatni. Mégsem hallgathatok el egyetlen sóhajtást.

Könyveit jóformán sorra előszedtem, most, mikor *Kámeák* című könyvét megismerni akartam. S a kezembe akadt eközben két más könyve is. Az egyik ugyancsak most jelent meg: *Tréfaország* a címe. Ez a fiatalságnak íródott, azzal a nyájas naivitással, ami a gyermeklélekhez oly bizton megtalálja az útát. A másik, úgy hiszem, régebbi dolog, az író életének a tavaszából, abból az időből, mikor még Itália nem csábította el a szívét a délibábos magyar rónaságtól, attól a mécsvilágos kis alföldi vityillótól, amelyiknek a muskátlis ablaka mögött fehérhajú öreg asszony töprenkedik és könyezik a messze idegenbe szakadt matrózfia után... Ez a két könyve tele van magyar színnel, magyar hanggal, magyar mesével és magyar érzéssel. Miből van ez? A magyar patriarkalizmus, aminek, úgy kellene, hogy lelke legyen minden magyar írásnak?

Balla Ignácban a művésztalentum minden kelléke megvan ahhoz, hogy nagy íróvá legyen. De, hogy pályáján oda juthasson, ahol én legszívesebben látnám: a magyar Parnasszusra, ahhoz valami kell. Az, hogy a lelkében kissé kihüljön az a rajongásszerű érzés, mellyel ma Itália bűvös képét glorifikálja. Kell, hogy visszatérjen a magyar föld magyar szépségeihez. S emlékezzék meg rája, hogy költészete akkor fog nagy erejével kibontakozni. Addig becsülöm írói vénáját, de irigy féltékenységgel nézem, mint olyat, akit az idegen szellem el akar tőlünk hódítani. Holott mi, szegény magyarok, nem

vagyunk olyan gazdagok, hogy a Balla Ignácokról könnyű szívvel mondhatnánk le.

Lőrinczy György.

BIRÓ LAJOS: A FEKETE OSTOR ÉS MÁS NOVELLÁK.

Leültem és átolvastam. Átolvastam elejétől végig, mert szerzőjétől sokat vártam. Előtte lebegtek Az Ujság szellemes, kedves párbeszédei, melyek alatt mindig Biró Lajos neve állott.

Ezek is jók lesznek — gondoltam — s ezek is tanuskodni fognak annak a gyors karriernek jogosultságáról, melyet gazdájuk fiatalon már is elért.

Szeretettel és várakozással lapozgattam benne tehát és egy-egy oldalát kétszer is átolvastam, hátha megtalálom benne azt, amit keresek.

Nem mondom — mert nem mondanék igazat — hogy egyáltalán nem elégitett ki Biró könyve. Nem, mert nagyon sok helyütt igazán szép és meleg részletekre bukkantam, de ezek annyira szétforgácsolódnak az egyáltalában nem harmonikus novellák között, hogy bizony igen sokszor csak nehezen találja meg őket az olvasó.

Szerintem a legnehezebb mesterség talán egy kötet könyvet összeállítani. Mert nem elég, hogy csupa jó novella legyen benne, hanem valami láthatatlan szellemi erőt kell írójának belevarázsolni, ami aztán valahogyan az egészet kerek egész, harmóniába olvassza át.

Ez az, amit a Fekete ostorban nem találtam. Ha itt-ott egy-egy kellemes, kedves hang meg is ütötte fülemet, azonnal tönkre tette hangulatomat valamelyik dissonáns — magában véve azonban értékes — más hang.

Talán, ha zenével többet foglalkoznának íróink — megértenék. Most minden könyvben kell lenni egy bizonyos kísérő melódiának, mely kiszinezi és aláfesti a hangulatot. Ezt pedig az önkritika és önfegyelem adja meg.

Mert igazán kár és fáj az embernek, ha Biró könyvét olvasva, a Vallomás, Fülöp és Marianne, János Arthur álmai,

meg sok más irodalmi értékű novella hangulatából, olyan izléstelen és kétes dolgok zökentek ki, mint *A fekete ostor*, *Az országút*, és *Vénlányok*.

Ezekről eltekintve, azonban ma is megtaláljuk Biróban azt a kiváló író, akit *Az Újság* hasábjairól ismerünk és szeretünk. Ebben a novellás könyvében is ugyanaz a könnyed, szellemes és sokszor igen erős látású író, aki bizonyul, aki volt.

S talán egy kicsit, ha nagyobb önkritikával válogatja meg novelláit, könyve abszolút értéket jelentene a kritika asztalán.

Singer és Wolfner kiadásában jelent meg.

Mors eques.

©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©

MÁRKUS LÁSZLÓ: ATTILA.

Mikor ezt a darabot adta a Nemzeti Színház, mindenki kétségbe esett.

A nézőtérén álmos arcok bóbiskultak, fenn a színpadon meg reffenetes hosszú álliterációkkal küzdő színészek igyekeztek azon, hogy ki ne törjék a nyelvüket. Például:

Csobogva csurran csillogó özön,

Csattogva, csengve csobban körül-köre,

Most csolnakunkon csusszanunk előre.

Hát ez bizony kérem nem szép. Még a jó öreg *Arany János* sem merte álmodni, pedig az ő lelkét sok álliteratio terheli.

Mondom: a színházban én is kétségbe estem, most azonban, hogy fekete betűkben fekszik előttem az *Attila* — ez a sok vihart kiállott verses dráma, mintha nem is volna olyan rossz.

Evvel nem azt akarom mondani, hogy kitűnő szindarab. Nem. Annak határozottan rossz, de számottevő vers és egy olyan megvilágításban mutatja be a *Niebelung-Liedet*, ami határozottan új. Olyan munkát pedig, amely megközelítőleg is mond valami újat, érdemes meghallgatni.

Ne keressünk tehát drámát, mert hisz az *Attilából* minden cselekmény hiányzik. Nézzük el roppant terjedelemre való elhizását s bocsássuk meg azokat a helyeket, ahol *Edmond Rostand* kétségtelen hatása látszik.

47

Mert például: tessék ezt elolvasni:

„A legbenső házban vagyon tanácsháza,
Az legfelső házban vagyon tornyos ágya.

Ezüst rudu pitvar rozmaringgal rakva...

Ezüst rudu pitvart szolganépség lakja.

Gyémántköves udvart őrzi hét istrázsa...

És az öreg isten menybéli lakása.“

Most hagyjuk el belőle a parasztos és nem indokolt sok „az“-t, mindjárt *Flaunbeaux* jut eszünkbe, mikor *Napoleont* dicséri.

De legyen elég a rosszmájuságból. Nézzük azt, ami jó.

Jó a verselése. Néhány igen szép magyaros kifejezése van s pár színes jelzőnek ad új fényt. Talán innen magyarázható meg álliterációs-influenzája is.

Érdekes és új — a felfogása. Ő ugyanis úgy állítja be *Attilát*, mint aki a régi pogány isteneket védi a Bizanc felől győztesen előnyomuló kereszt ellen.

Attilában látják az összes nyugati barbár nemzetek megmentőiket s a német erdők nomád népe megindul, hogy részt vegyen *Attila* ur csatáján, mert hisz ez a csata szent, mert *Siegfried* kardját, *Attila* ur örökölte.

Ez szép és érdekes. Kár, hogy ezt az egyetlen gondolatot annyi rímes sallanggal cifrázta fel. Mert bizony valljuk be: vékony és sovány váz ez egy dráma épületéhez. A rosszul megkonstruált drámáknak pedig ugyanaz a sorsuk, amik a pesti házaknak: összeomlanak.

Igen izléses kiállításban adta ki *Singer* és *Wolfner*.

Mors eques.

©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©©

HELTAI JENŐ: AZ ÉN MÁSODIK FELESÉGEM.

Ha valaki *Heltaitól* olvas, lehetetlen, hogy ne nevéssen. Elta jut eszébe, a *Pesti Hírlap* kedves és szellemes élcelője, aki előtt semmi sem szent, de aki izléstelenségbe nem téved soha.

Nem tudom, hogy mások miként vélekednek *Heltairól*, de én egész őszintén megvallom, a humoros *Heltait* elibe helyezem úgy a költő, mint a komoly író *Heltainak*.

48

A humor előttem ép olyan nagy dolog, mint a művészet bármely ága. Vagy talán még jobb, ha így írom le ezt a mondatot, hogy előttem a humor a legnagyobb művészet.

Igen.

Ugyan ezt tartom a karrikaturáról is.

Látom szinte, hogy milyen lenézéssel intik le kijelentésemet a Magyar Tudományos (de ez is csak humor) Akadémia tagjai.

„Egy ember, aki az élcelődést művészetnek vallja.“

Pedig merem állítani, hogy nekem van igazam. Nincsen jobb fénykép és találóbb a karrikaturánál. Hiszen semmiben sem különbözik ez a rendes komoly, vagy ha jobban tetszik akadémikus rajztól, csupán itt-ott, a jellemzőbb vonásokat jobban megnyomja piktora, hogy a karakter erősebben, szembe-tűnőbben érvényesüljön.

Ugyanez az irodalmi humor is. Eltorzítva, nagyobbítva félszegen bemutatni az embereket, hogy jellemző groteszkségükről mindenki azonnal rájuk ismerjen.

Ez a humor — vagyis a művészi humor nálunk csak csirájában létezik. Még embrióbb, még kezdetlegesebb talán a nemzeti humor. Tudniillik — vagyis tudni fáj, de úgy van — nemzeti humor egyáltalán nincs.

És ez is szomorú magyar vonás. Mert vannak humoros magyar íróink, például Molnár Ferenc és Heltai Jenő, de ezek pesti humoristák. A pesti humor pedig nem nemzeti. Az specialis fővárosi dolog, amit az utcák aszfaltja és szalonok zsúrrjai termelnek.

Szellemes, sziporkázó, de hiányzik belőle a magyar néplélek.

Heltai a pesti életet mutatja be. A pesti társadalmat, ezt a léha, vidám, könnyelmű, de mégis bájos fővárost.

Aki olvassa — nevet. Nevet és a könnyei potyognak, mert hiába a kacagásból sem jó a sok.

Csak egyet tévesztett el Heltai. Ott hibázott, mikor azt írta könyvére, hogy regény. Dehogyan regény. Társadalmi torzkép és semmi más!

A könyvet Singer és Wolfner adta ki.

Mors eques.

A RETTENTHETETLEN ÓLOMKATONA.

FINTA SÁNDOR VERSESKÖNYVE. Ára 2 kor. Az „Összetartás“ irod. váll. kiadása. Győr, 1911.

Úgy — akár — egy régi Andersen-mesében — élnek közöttünk sokan apró ólomkatonák, akik esetlenül nekiszegzett szuronnal állnak csafasorba és álmodnak szép tündér-álmokat. S miközben megtép az élet, megkínózik a küzködés: elébünk akad megint a régi kis tündérleány vagy valami más tündérleány és akkor lelkünkbe fúj a régmúltak langyos szele s „újra színt kap egy-két megfakult kép.“ Ezt a rettenthetetlen ólomkatonát meséli el a Finta Sándor könyvének első, hosszabb elbeszélőverse, amely alaphangot, keretformát ad az egész kötetnek, megmagyarázza lelki fejlődését és illusztrálja gyűjteményének mélyen emberi motívumokkal telt strófáit.

Az első ciklus a „Margaréta“ címet viseli, melyben kedves, filigrán szerelmi énekek sorakoznak. Különösen az „Alkony az utcán“, a „Margaréta“, a „Mi ketten“, a „Chanson“ hat friss megéreztetéssel. A „Drága, régi képek“ ciklus kilenc szonettet szentel az elérzékenyült emlékezőeknek. De mégis talán leggazdagabb tartalmú a kötetben a „Bujdosó útról“ cím alatt összefoglalt verssorozat, melyben az „Itt az este“, az „Örültek miséje“, a „Hajnali órák“, az „Öreg parasztok“, a „Juhászlegény“, de főképp az „Éjjel“ című emelkedik ki a többi közül újszerű, eredeti témájával és hatásos, erőteljes megírással. Általában aláhúzva kell megemlítenem, hogy Finta a legintelligensebbül választékos önkritikával állította össze; kifogásolhatóan gyöngébb verset keresve se lehet benne lelteni. Itt-ott hogy egy-egy sora, ríme vagy szava kissé kivág a harmónikus egységből: az a fiatalos útkeresés kicsit még bizonytalan, de biztató jelensége. Átlag véve a változatos formájú, könnyed, perfekt technikájú versek egy nagyon szimpatikus, érzelem és hangulatvilágában megnyugtatóan, átlátszóan homogén poétalélekkel ismertetnek meg. Kedélyéletének alaphangja valami elpihentetően csendes, kékesszürke, világító tónus, melyet sem a vak ösztönök, sem a tülekedő könyök-harc vad vörös, ordító színe nem zavar meg

sohasem. „Szerető, szelid, szent szomorúságba“ húzza meg magát s előhívja az emlékeit. Régi kis szerelmekre szeret visszagon-
dolni. Szeret búcsúzni. Búcsúztatni. Temetgetni. Szereti „szegény tanyáját“, szomorú, csöndes estéit. Szegénynek tudja magát, akit úgy elhagy minden: „A kedves, könnyes operett-dalok, Remények, álmok, esték, ácsorgások.“ Abban a hitben él, hogy „elmúlt az élet drága piperéje“, de nem zúgolódik, nem jajong, nem életunt-
kodik, hanem mindent meg tud érteni, mindenbe bele akar nyugodni. Kicsinynek tartja magát, akitől „Oly messze van most minden, minden: Az ég, az élet, jövő, szerelem...“ Csak néha akad bátor pillanata, mikor kiemelkedik magábaroskadtságából és a „napasszony kacagó arca“ felé mer nézni és félti magát, hogy „Valami hátha kiszakad belőlem, Valami dacos gondolat.“

Kötetének úgyszólván legmegindítóbb, de egyszerűségi írásművészet tekintetében legklasszikusabb verse a „Madonna“, „Az ég előtt“ és a „Hazafelé“, melyekben szülőiről, továbbá a „Manci“ című, melyben egy valamikori kis lánykáról ad üde, élő portrékat. Egyébként is zsánerfestőerejét sok gyönyörű hangulatverse és stúdiuma mutatja. Nyelvezetének új plasztikája az ilyenféle kifejezésekben látszik: gazdag álmok; ajkunk pirosuló vázája; ezüstfülkörként ég a homlokod; szívem csöndjének egyik ciprusán; gondolatgolyók szomorú lépte; barna virággal himzsi a rozsdá; vagy a következő sorok:

Szegény szerelmünk rezgő könnyé válva
Reszketve ült ki szemünk ablakába.

Vagy például „Az ég előtt“-ben:

A kis hegyeknél megpihent az este,
Mint egy szomorú vándorlegény,
S az ég üvegjén mind több kék szem leste,
Hogy alszik el az utcánk szegletén.

Vagy az „Esős reggel“-ben:

Fölkel álmából a sok kirakat
S szemük négyszögű, tükrös bogarán
Megnézi magát lopva, sietve
Egy sápadt, szőke varróleány.

Mindezen kvalitások bizalmat és reményt nyújtanak a szerző további, fokozottan elmélyülő fejlődéséhez.

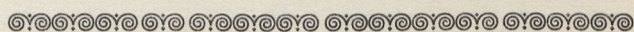
Ilj. Kárpáti Endre.

OLCSÓ JÓKAI.

A nagy meseköltőnek, a dalok fejedelmének áldoz a Révai kiadó cég, midőn Jókai örökbecsű dolgait 40 filléres kiadásban aján-
dékossa a nemzetnek.

A tetszetős kiállítású füzetek a következő elbeszéléseket tartalmazzák: Az egyhuszasos leány, A nagyapó várkastélya, A dagői torony, Bosszú a túlvilágon, A sárga rózsa, Az ezerkettedik éjszaka, Pater Péter, Ne hagyd magad és a Fekete sereg.

Ezeket fogja követni minden hónapban tíz füzet, úgy, hogy ki-ki megszerezheti a nagy költőkirály munkáit néhány fillérért.

Új könyvek.

- Molnár Ferenc: Ma, tegnap, tegnapelőtt.
- Maurice Maeterlinck: Családi kör.
- Kleist Henrik: Kohlhaas Mihály.
- Maurice Maeterlinck: A méhek élete.
- Neera: Az ördög palástja.
- Kempis Tamás: Krisztus követése.
- Nagy János: A szociáldemokrácia tükre.
- Wetzel Xav. Ferenc: Az asszony, a férfi.
- Gömbös János: Tanításai a póstáról.
- Wisemann Miklós: Fabiola.
- Csapodiné Allaga Vilma: Almavirág.
- P. Luis Coloma: Boy.
- Clément Vautel: Az álmogép.
- Fr. W. Foerster: A nemi élet etikája és pedagógiája.
- Sienkiewicz Henrik: A dicsőség mezején.
- Bokor Malvin: Két világ.
- Platz Bonifác: Tudományos kalandozások.
- Toma István: Hegyaljai diákok.
- Sebők Imre dr.: Öt világrészen keresztül.
- Gonda József: Semper Idem.
- Dr. Eöttevényi Nagy Olivér: Bosnyák földön.

